

AMFORELE DESCOPERITE ÎN NECROPOLELE DE LA BRANIȘTE ȘI TÎRZIA

DE

ANDREI OPAIȚ*

Abstract:

Excavations at the Roman era necropoleis of Braniște-Nemțișor and Tîrzia, located on an important road connecting Moldavia with Transylvania to the west and the Lower Danube/Mediterranean to the south, have yielded a variety of amphorae. Their careful study contributes to an understanding of this remote society in terms of market demand and commercial connections.

These amphorae belong to two areas of production, one local, the other originating in Pontic and Mediterranean areas. If the former amphorae point to relatively cheap and abundant table wines made in the Moldavian zone, the latter, transported in small containers, suggest the presence of an expensive wine imported by local elites to show their high social status. Among these expensive imports, for example, are amphorae of type Kapitän 2, which were produced in the area of Chios, whose wine was used during funerary rituals.

This remote society was able to develop its own local wine production for satisfying a mass population and at the same time to establish a commercial network for importing expensive vintages for enhancing its social and economic power in this region.

Keywords: *table amphorae, transport amphorae, Moldavia, necropoleis.*

Necropola de la Braniște-Nemțișor este situată pe un important traseu, care leagă Moldova de Transilvania. Situl a atras atenția istoricilor încă de pe la 1873, dar a fost investigat arheologic începând cu anii 1969-1970. Până în 1980 au fost investigați 34 de tumuli. O altă necropolă, cea de la Tîrzia, a fost investigată în paralel cu cea de la Braniște-Nemțișor și a fost considerată ca făcând parte din același grup cultural¹.

Studierea amforelor descoperite în aceste necropole, deși nu foarte numeroase, aduce o importantă contribuție atât la sesizarea principalelor tendințe și legături comerciale ale societății locale cu lumea pontică și mediteraneană, precum și la cunoașterea economiei locale, mai precis a producției de vin din această parte a Moldovei. Celelalte aspecte, legate de folosirea lor în cadrul practicilor și credințelor religioase, vor fi relevate de V. Mihăilescu-Bîrliba, descoperitorul acestor complexe arheologice.

Amforele descoperite în aceste două necropole sunt tratate împreună deoarece aparțin aceluiași context cultural și probabil etnic. Ele se pot împărți în două mari grupe. Vasele produse local, care și ele se pot subîmpărți în amfore de masă, cu baza circulară, și amfore destinate probabil unui comerț mai mult sau mai puțin provincial, cu o bază proieminentă, fie conică, fie sub forma unui picioruș. A doua grupă include vasele importate din zona mediteraneană sau cea a Pontului.

AMFORELE LOCALE

Atât amforele de masă cât și cele de transport au anumite caracteristici, de pastă dar și morfologice, care sugerează o producere a lor într-o zonă bine definită, probabil în spațiul submontan dintre Târgul Neamț, Bacău și Tecuci. Pasta amforelor locale, privită cu lupa, este identică cu cea a vaselor getice ce imitau

* aopaiț@gmail.com.

¹ MIHĂILESCU-BÎRLIBA 1980: 181-182.

amforele de Cos și care au fost descoperite în davele de la Brad și Răcătău. Este o pastă sedimentară, fin granulată, în care, ocazional, apar și mici particule calcaroase. Culoarea este gălbui roșcată (SYR 6/6-7/6) (Pl. I.1) sau cenușie-brună (10YR 6/1-6/2) (Pl. I.2). O altă caracteristică a acestor vase este prezența unor striuri pe suprafața externă a lor. Acestea pot fi grupate în benzi sau pot acoperi, la intervale regulate, întreaga suprafață a vasului. În opinia mea, acestea nu joacă un rol decorativ, ci este un rezultat al procesului de manufacturare. Deoarece argila era aproape lipsită de degresant de mari dimensiuni, care să asigure o uscare rapidă, segmentele din care se făcea vasul, mai ales partea inferioară, trebuiau să fie susținute prin înfășurarea unei sfori împrejurul corpului amforei. Acesta este un procedeu cunoscut și în spațiul Mediteranean².

AMFORE DE MASĂ

TIPUL 1

Acestea sunt caracterizate printr-o gură relativ largă de c. 7-8 cm, cu buza vertical sau ușor evazată spre exterior, având două nervuri exterioare, cea inferioară separând-o de gâtul scurt, ușor îngustat la mijloc, în timp ce o altă nervură îl separă de corpul, care are o formă aproape globulară și se susține pe o bază, scundă, inelară. Toartele, rotunde în secțiune, se prind de nervura inferioară a buzei și pe umăr. O bandă de linii dese, oblice, paralele decorează umărul vasului. A fost descoperit un singur exemplar.

1. Braniște.T 1, C 1. Inv. 6034. Pl. I.3. Păstrat integral. DG 7.8 cm; DM 21.3 cm; DT 2 cm; DB10.4 cm; I 29.4; C 5 litri.³ Bibliografie Dacia 24, 188-189, fig. 8.3.

TIPUL 2

Sub-tipul 2A

Este un vas de trei ori mai mare decât cel precedent. Gura este largă, cu o buză subțire, ușor evazată și o nervură masivă la exterior. O a doua nervură, mai ascuțită, separă gura de gâtul tronconic, care face un ușor unghi cu umerii largi. Liniile pereților coboară spre zona inferioară formând un corp ovoidal care e suportat de o bază scundă, inelară. Toartele, nu prea masive, sunt rectangulare în secțiune și cu o adâncitură mediană, longitudinală. Acestea se prind de nervura gurii și de umărul vasului. Mai multe benzi, de câte 4-5 striuri brăzdează suprafața exterioară a corpului.

2. Braniște T 32-C1. Pl. I.4. Păstrată în stare fragmentară dar care a permis reconstituirea grafică a vasului. DG 11; DT 2.9/2; DM 26; DB 11.2; I c. 50; C c.15 l.

Sub-tipul 2B

Acest vas, deși păstrat fragmentar, arată unele similitudini cu vasul precedent, iar micile diferențe se pot datora fie producerii într-un alt atelier, fie sugerează o diferență cronologică. Exemplarul constituie astfel o variantă a unui tip principal, bine cunoscut în zona Moldovei și care are probabil anumite influențe grecești⁴. În comparație cu amforele de secol I-II p.Chr. aceste vase au un profil mai puțin elegant, gâtul fiind mai scurt. Și această variantă are două nervuri masive la exteriorul buzei, gâtul scurt, tronconic și separat de o nervură circulară de umărul oblic. Cele două toarte, aproape rotunde în secțiune, se prind de buză și de umăr, iar partea superioară a corpului, atât cât e păstrată, sugerează tot o formă ovoidală. O bandă îngustă de striuri apare pe umăr și pare a juca nu doar un rol decorativ, dar și unul funcțional deoarece facilitează o mai bună fixare a toartei pe corpul vasului în partea de jos.

3. Braniște 75-T29-28329. Pl. I.5. Păstrate doar fragmente din partea superioară. DG 12; DT 2.4/1.6; IP 12.
4. Braniște 75-T29-28327a. Pl. I.6. Păstrate doar fragmente din partea superioară. DG 9; DT 2.9/1.9; IP 10.

² OPAIȚ 2014: 45; excelente analogii contemporane există în Cipru, vezi IONAS 2000: 162.

³ Următoarele abrevieri au fost folosite în catalog: Diametru gură (DG), Diametru maxim (DM), Diametru toartă (DT), Diametru bază (DB), Înălțime (I), Înălțime păstrată (IP), Greutate (G), Capacitate (C). Toate dimensiunile sunt indicate în centimetri iar capacitatea în litri. Mulțumim lui Grigoraș Bianca pentru calcularea capacității vaselor.

⁴ OPAIȚ 2013: 44, Fig. 7.1, 8.1.

TIPUL 3

Acest vas diferă de cel precedent având o buză mult mai proeminentă, masivă, rectangulară, un gât reliefat, mai înalt, tronconic și bine delimitat de umerii largi. Corpul este aproape cilindric și se termină cu o bază ușor concavă. Numai toartele amintesc de tipul precedent, fiind aproape rectangulare în secțiune și cu acea adâncitură mediană, longitudinală. Corpul este brăzdat de largi caneluri. Forma rectangulară a buzei și baza sa, care nu e inelară, ci puțin concavă, sugerează o apropiere de amfora de la Oncești⁵, fiind probabil o variantă târzie a acesteia.

5. Braniște, T 33, inv. 28266. Pl. II.7. Păstrate mai multe porțiuni din amforă, ceea ce a permis reconstituirea grafică a acesteia. DG 12; DT 3/1.8; DM 25; DB 12.

AMFORE LOCALE

TIPUL 1

Deși, din acest tip de amforă nu s-a păstrat decât partea superioară și cea inferioară și, mai ales, pentru că s-au sesizat analogii excelente cu un exemplar întreg, prelucrat în atelierul de la Telița (jud. Tulcea)⁶, care, se pare, că a exercitat o puternică influență asupra autorului recipientului descoperit la Braniște, am putut obține o viziune bună a morfologiei sale Fig.8. Astfel, gura are dimensiuni medii, iar buza sa este verticală și îngroșată puțin. Gâtul este scund și ușor proeminent. Toartele sunt aproape rotunde în secțiune, având câte o mică adâncitură mediană, longitudinală. Corpul amforei, reconstituit pe baza analogiilor, este aproape ovoidal, îngustându-se simțitor spre partea inferioară și încheindu-se cu un mic picioruș cilindric. O bandă de striții abia vizibile se regăsește în partea superioară a corpului, incizii care nu au, așa cum am afirmat mai sus, rol decorativ. Acesta este un procedeu frecvent întâlnit în această parte a regiunii⁷.

6. Braniște, T 29- 28328a & 28329a. Pl. II.9 și Pl. I.2. Păstrată doar partea superioară și baza. DG 11; DT 3.2/2.2; DB 2.2.

TIPUL 2

Acest vas este mai greu de definit, dată fiind starea sa precară de conservare, păstrându-se doar porțiuni din partea superioară și cea inferioară, dar pentru care nu avem analogii la fel de bune ca în primul caz. Gura este mai scurtă, cu o buză simplă, fiind doar o prelungire a gâtului, forma generală fiind tronconică. Toartele sunt rectangulare în secțiune, având partea superioară ușor șanțuită. Forma corpului pare de formă ovoidală și se termină tot într-un picioruș scurt, cilindric. Slabe benzi de striuri acoperă din loc în loc suprafața corpului și probabil că au aceeași explicație ca la tipul de amforă anterior prezentat.

7. Tîrzia-Broșteni-inv.18430. Pl. III.10. S-au păstrat mai multe porțiuni din amforă, ceea ce a permis reconstituirea grafică. DG 5.2; DT 1.7/ 1; DB 2

TIPUL 3

Gura acestei amfore este tot tronconică, dar buza este puțin îngroșată și diferențiată de gâtul larg și ușor îngustat la mijloc printr-o slabă concavitate. Umerii sunt largi, ușor abrupti, iar corpul ovoidal se termină cu o parte inferioară conică. Toarta se prinde imediat sub buză și pe umerii vasului, având o formă aproape identică cu cea a amforei precedente. Corpul vasului este brăzdat de aceleași striuri, bine adâncite, care sugerează tot folosirea sfirii pentru o bună păstrare a părților vasului în timpul procesului de uscare.

8. Tîrzia-inv.18416. Pl. III.11. S-au păstrat mai multe porțiuni din amforă, ceea ce a permis reconstituirea grafică. DG c.7.4; DM c. 21.4; DT 1.7/1; I c. 37 cm.

⁵ OPAIȚ 2013: 44, Fig. 7.2, 8.2.

⁶ BAUMANN 1995: 421, type III, Pl. IX.2-5.

⁷ Vezi, de exemplu, unele amfore din necropola de la Lunca (Galați), cf. DRAGOMIR 2001: Figs. 42.3, 43.1, 46.1.

AMFORE IMPORTATE

KAPITĂN 2

Prezența acestui tip de amforă în această zonă îndepărtată de frontiera Imperiului Roman, nu reprezintă o realitate ieșită din comun. Amforele egeene aparținând acestui tip au atins cea mai mare răspândire geografică în perioada 250-400 d.Chr. Sunt întâlnite din Anglia până pe Eufrat și din nordul Moldovei până în Nubia. În aria nord dunăreană fragmente ale acestui tip apar și în mediul cultural carpic⁸. Cel mai frecvent este cunoscut sub numele de Kapităn 2, dar și sub multe alte denumiri: Niederbieber 77, Agora K 113, Zeest 79, Ostia VI, Keay XII, Berenice MR 7, Knossos 37, Popilian VI, Kuzmanov 7, Opați IV, Peacock & Williams 47, Kelemen 21. Originea acestui tip este un subiect de dezbatere printre specialiști deoarece „thin sections are not informative of provenance”⁹, dar originea lor din zona egeeană este în general acceptată¹⁰. Recent, noi am propus, pe baza studierii imaginilor ce apar pe monedele de Chios, o origine din această insulă¹¹. Oricum, unele diferențe morfologice și de pastă sugerează producerea acestui tip de recipiente în mai multe ateliere. Amfora se caracterizează printr-un gât și corp tronconic, terminat într-o bază înaltă, tubulară. Toartele sunt masive, ovoidale în secțiune și puternic arcuite, având două nervuri la exterior. Buza se prezintă fie ca o bandă verticală, fie rectangulară, fie, așa cum e cazul exemplarului de la Braniște, ascuțită. În toate cazuri însă buza este separată de gât printr-o șanțuire puternică.

Cu astfel de recipiente se transporta de regulă vinul, deoarece se întâlnește în mod frecvent o căptușeală de rășină în interiorul pereților acestui tip de amforă.

9. Braniște, T9. Inv. 22017. Pl. III.12a-b. Păstrate doar porțiuni din partea superioară și fragmente din baza. DG 5; DT 5/2.8. Se datează în a doua jumătate a secolului III d.Chr.

10. Braniște, T 21. Inv. 22175. Pl. III.13a-b. Păstrată doar o porțiune din gât și un fragment din toartă. DT 5/2.8.

AMFORE SUD PONTICE: AMFORE DE TIP ZEEST 64/SHELOV B

La Tîrzia a fost descoperit doar un singur exemplar din acest tip de amforă, specific sfârșitului secolului I și primelor decenii ale secolului II d.Chr. Lipsa unor porțiuni din gât, precum și a bazei, ne împiedică să cunoaștem înălțimea totală a amforei. Totuși, corpul relativ alungit, toartele cu secțiune ovoidală și cu nervură în partea superioară, precum și canelurile abia schițate de pe corp, constituie elemente suficiente pentru atribuirea acestui vas subtipului Zeest 64/Shelov B.

11. Tîrzia, T1. Inv. 17592. Pl. IV.14. DT 3.5/2.5; DM 26.2; IP 55.

AMFORE DE TIP ZEEST 91-94/SHELOV D

Acestea sunt amfore bine proporționate, cu buza discoidală, așezată pe un gât înalt, cilindric, având umerii abrupti și toarte elipsoidale, prevăzute cu câte o nervură proeminentă la exterior. Corp cu aspect conic se termină cu o bază scundă și goală. Acest subtip de amfore se poate data în intervalul cuprins între al doilea sfert al secolului III p.Chr. și până la începutul secolului IV p.Chr.

Tot acestei variante îi aparține partea superioară a unei alte amfore, care se încadrează mai degrabă la sfârșitul secolului III sau începutul veacului următor p.Chr., fiind mai mult o formă de tranziție către Shelov F. Remarcabil, în cadrul primului exemplar, este excelentul raport (de 1/2) dintre greutatea vasului și conținutul acestuia.

12. Braniște T8; inv. 17593. Pl. IV.15. Păstrată doar partea superioară. DG 6.6; DT 3.6/2.5.

⁸ BICHIR 1984: 39, Pl. 25.11; un fragment de toartă apare și la Iași (informație Ș. Honcu).

⁹ PEACOCK 1977: 297.

¹⁰ RILEY 1979: 192; PEACOCK, WILLIAMS 1986: 193; PANELLA 1986: 617.

¹¹ Comunicare ținută la conferința *Per Terram, Per Mare*, Nicosia, Cipru, 12-15 aprilie 2013.

AMFORE DE TIP SHELOV F

Aceste amfore sunt tipice pentru secolul al IV-lea. Se caracterizează tot printr-o gură îngustă, buza mult mai simplă, uneori doar reprezentată ca o simplă îngroșare, ce poate fi și teșită spre exterior. Toartele sunt mai micșorate, dar tot cu nervură la exterior, umerii sunt mult mai abrupti deoarece și corpul devine mai îngust și accentuat conic. Baza este concavă și mai distinctă decât a subtipurii de secol III.

13. Braniște, T 1/8. Inv. 6044a. Pl. V.16. Circa o treime din corp, gâtul și toartele sunt restaurate. DG 6.6; DT 3.8/2.5; DM 22; DB 7.2; I 66.
14. Braniște, T1. Inv. 6043a. Pl. V.17. Urme de dipinto roșii pe gât. A fost restaurat jumătate de corp. DG 6; DT 3.2/2.3; DM 17; IP 42.
15. Braniște, T1 B. Fără inventar. DG 4; IP 19. Pl. V.18. Bibliografie *Dacia*, N.S., 24, 1980, p. 292, Fig. 21.1.
16. Braniște T 4B, Gr.11. inv. 21937. Pl. V.19a-b. S-au descoperit peste 100 de fragmente ce aparțin tipului Shelov F. Sunt identificabile două fragmente de buză, unul de toartă, o joncțiune gât/umăr și o parte inferioară de corp. Ilustrăm doar două fragmente. DRY 6; Dt 3.3/2.2.

AMFORA SINOPEANA DE TIP ZEEST 100/TEZGÖR C SNP III-1 (?)

Acest tip este cunoscut în literatura de specialitate drept amfora de tip "carrot" și a înregistrat o evoluție semnificativă începând chiar din primele decenii ale secolului IV d.Chr. Exemplarul nostru aparține unui subtip care ar putea fi datat în secolul IV. Unul din atelierele sinopeene care produceau acest tip de amforă a fost descoperit la Demirci, la numai 14 km de Sinope.

Este o amforă cu buza rectangulară și concavitate la exterior, având gâtul înalt, ușor tronconic, și toartele ovale în secțiune și cu nervură centrală, longitudinală. Corpul are formă tronconică și se termină într-o bază conică. El se apropie de subtipul C SNP II-3 din tipologia lui Kassab Tezgör¹² și se datează în secolul IV d.Ch.

17. Braniște, T2, inv. 21964. Pl. VI.20. DG 5.1/5.4 (deformată); IP 18.

SUD PONTICE-CENTRU NECUNOSCUȚ: 2 VARIANTE

Braniște a furnizat și un tip de amforă care este pâna în momentul de față foarte puțin cunoscut. Caracteristicile morfologice sugerează producția sa într-un centru sud-pontic, probabil apropiat de Heraclea (?). O posibilă analogie pentru acest tip de amforă există la Tomis, doar că buza vasului este îngroșată, iar baza este plină și prevăzută cu o mică protuberanță rotundă¹³. O altă posibilă analogie se poate face cu un exemplar care provine din necropola de la Mihălășeni¹⁴.

Este un tip de amfora zvelt, cu gura îngustă și buza puțin reliefată la exterior. Gâtul este înalt, cilindric, lățindu-se puțin către umerii abrupti, iar corpul conic se termină într-o bază mai mult sau mai puțin adâncită. Corpul și umerii sunt acoperiți de caneluri având partea inferioară plană.

Două variante se pot distinge. Prima (inv. nos. 21924, 21960) are buza verticală, dar ușor scobită la exterior și îngroșată la interior. Toarta este puternic aplatizată și cu o largă adâncitură mediană longitudinală, în timp ce baza este destul de tubulară. A doua (inv. no. 17556) are la exteriorul buzei verticale trei nervuri, toartă ovoidală și relativ aplatizată, fiind prevăzută cu o nervură mediană, longitudinală. Baza este mai îngustă la care se observă numai o mică adâncitură circulară. Probabil, aceste variante se pot data în secolul IV d.Ch.

18. Braniște, T1/B. Inv. no. 21924. Pl. VI.21. DG 5; DT 4.3/1.6; DB 5.2. Bibliografie *Dacia*, N.S., 24, 1980, 202, Fig. 22.
19. Braniște Tumul 7, Gr.3. Inv. 21960. Pl. VI.22. DG 6; DT 4.2/1.8; MD 28; DB 5.
20. Braniște, Tumulul 8, Inv.no. 17556. Pl. VII.23. DG 6.2; DT 3.7/1.8; DM 23; DB 3.6; I c.60.

¹² KASSAB TEZGÖR 2010: 129-130, Pl.19.2.

¹³ OPAIȚ 2004: 32, Pl. 19.3.

¹⁴ ȘOVAN 2005: Pl. 288.129.

CONCLUZII

Amforele, recipiente destinate conservării și transportului vinului, sunt indicatori excelenți pentru cunoașterea atât a consumului de vin local cât și a celui importat dintr-o anumită zonă faimoasă pentru podgoriile sale. Dacă amforele de masă sugerează existența unui vin produs local, sau într-o zonă limitrofă, fiind relativ ieftin și în cantități destul de abundente, cel de import, transportat în amfore de mici dimensiuni și în cantități scăzute, sugerează un consum elitist, destinat reliefării unei anumite poziții sociale a grupului conducător. Această evidențiere, după cum arată și descoperirile din aceste două necropole, se făcea nu doar în cadrul anumitor ceremonii sociale sau religioase, dar juca un rol important și în cadrul înmormântărilor.

Amforele de masă, prin trăsăturile lor morfologice, indică o clară continuitate a tradiției locale de prelucrarea a pastei și realizare a recipientelor. Se remarcă astfel interesul pentru selectarea unei argile sedimentare fine, probabil dintr-o zonă apropiată de un râu (Siretul?), și pentru realizarea corpului, susținut în faza inițială, de uscare, printr-o 'bandajare' cu o sfoară până la întărirea completă a acestuia. Lustruirea părții superioare a vasului cu linii oblice este iarăși o tehnică bine cunoscută populației getice de la cumpăna mileniilor, motiv ce a fost continuat și de meșterii locali până în secolele III-IV d.Chr. Capacitatea acestora varia probabil între 5 și 15 litri, poate și mai mult în cazul amforelor de masă (inv. 28266). Astfel de recipiente se înscriu în limitele amforelor de masă descoperite la sud de Dunăre.

Amforele de transport locale reprezintă o altă categorie importantă pentru progresul înregistrat de societatea locală, de la est de Carpați, mai ales în perioada secolului al IV-lea d.Chr. La fel ca și recipientele de masă, ele atestă nu doar interesul pentru cultivarea viței de vie în această zonă, dar și obținerea unui vin superior, cu un grad ridicat de alcool, care rezista mai mult de un an și care putea fi comercializat în zone mai îndepărtate. Manufacturarea lor sugerează însă existența unor contacte cu spațiul provincial roman, cu provincia Scythia, de unde, de exemplu, se copiază amfora locală de tip 1 și probabil și cea de tip 2. Forma amforei de tip 3 ar putea sugera anumite influențe sudice, cum ar fi trăsăturile care o apropie de amfora de tip burduf. Oricum ar fi, modul de prelucrare, care presupunea 'bandajarea' corpului vaselor cu sfori în timpul procesului de uscare, sugerează existența olarilor locali incapabili să obțină o pastă suficient de rezistentă fără acest artificiu tehnic. În orice caz, indiferent de stadiul tehnologiei meșterilor locali, aceste amfore sunt dovezi suficiente pentru a susține existența unei puternice producții locale de vin, care s-a dezvoltat ca urmare a unor solicitări constante pe piața locală. Desigur că nu este exclusă folosirea butoaielor din lemn, dar acestea nu ne-au lăsat dovezi materiale pentru a le lua în discuție. Totuși, reprezentările iconografice de pe reliefurile votive sugerează folosirea acestora în mod frecvent¹⁵. Cu atât mai mult, prezența semnificativă a amforelor de masă sau de transport vine să sublinieze puternica cultură a vinului și tradiția cultivării viței de vie în această zonă dintre Carpați și Marea Neagră.

Amforele importate din zona sud-pontică, vin să susțină continuitatea multi seculară a relațiilor comerciale cu această zonă. Această continuitate nu sugerează doar existența unui interes pur material în cadrul relațiilor, ci confirmă prezența unei încrederi în parteneriat, transmisă din generație în generație. Această realitate este susținută și de faptul că amforele de tip Pseudo Cos Heracleene dar și cele Sinopeene, urmate de amforele de tip Shelov B, C, și D, se comasează în special în această zonă, pe linia Siretului, de la vărsarea râului până dincolo de Piatra Neamț. O grupare similară a fost înregistrată și la ulcioarele amforoidale, care aveau probabil tot o origine Heracleeană¹⁶.

Prezența amforelor de tip Kapitän 2 este oarecum insolită. Acestea sugerează totuși existența unei elite suficient de puternice în această zonă, care să-și permită achiziționarea unui vin extrem de scump, pe care, în final, să-l sacrifice în cadrul unui ritual, săvârșit cândva în a doua jumătate a secolului III d.Chr. În afara prețului ridicat al acestui vin, se pune și problema accesului comunităților locale la piața provincial romană, de unde ar fi putut să achiziționeze un astfel de vin de lux. În plus, la prețul vinului de pe piață se adăuga și taxele costisitoare plătite la vama Imperiului. Se constată astfel existența unei rețele economice și

¹⁵ OPAIȚ 2013: 35, Fig.4.

¹⁶ Cf. CROITORU 2011: Harta 43-46.

comerciale microregionale, care era în strânsă conexiune cu alte rețele, cea sud-pontică, sporadică și cea egeană. Rețeaua economică micro-regională avea ritmul ei de dezvoltare și, probabil, și-a creat propriile ei structuri pentru a satisface atât cererea populației de rând cât și pe cea a elitei. În final, economia antică s-a bazat tocmai pe existența acestor rețele micro-economice, care au interacționat la anumite nivele și au avut ritmuri diferite de dezvoltare¹⁷.

Suntem astfel în fața unei societăți cu un nivel mediu de dezvoltare, fiind condusă de o elită care își permitea totuși achiziționarea unor bunuri de lux pentru afirmarea rolului ei de lider politic, militar și spiritual. Pe de altă parte, prezența unui vin autohton, comercializat fie local în amfore de masă, fie transportat pe arii restrânse în interiorul zonei est-carpatică, vine să susțină ideea existenței unei puternice producții locale de vin, care continua o tradiție seculară. În mod cert această cultură a vinului nu s-a dezvoltat odată cu venirea germanicilor ci, mai degrabă, aceștia din urmă au adoptat acest mod civilizată de socializare, pe care îl vor duce cu ei în peregrinările lor vestice.

BIBLIOGRAFIE

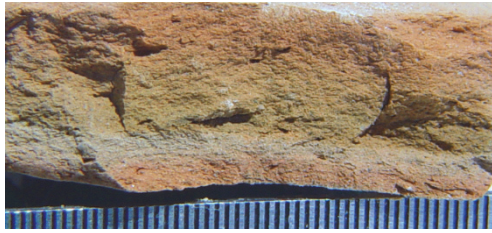
- ALEXIANU 1988 Alexianu, M., *Răspîndirea amforelor cu inscripții în teritoriul dacic liber din estul României*, in: ArhMold, XII, 105–116.
- BAUMANN 1995 Baumann, V. H., *Ceramica utilitară produsă în secolul al IV-lea în officina romană de pe Valea Morilor*, in: Baumann, V. H., *Așezări rurale antice în zona Gurilor Dunării: contribuții arheologice la cunoașterea habitatului rural (sec. I-IV p.Chr.)*, Institutul de Cercetări Eco-Muzeale, Tulcea, 398-437.
- BICHIR 1984 Bichir, Gh., *Geto-Dacii din Muntenia în epoca romană*, Ed. Academiei R.S.R., București.
- BÖTTGER, SHELOV 1998 Böttger, B., Shelov, D. B., *Amphorendipinti aus Tanais*, Paleograph Press, Moscow.
- CROITORU 2011 Croitoru, C. *Roman discoveries in the east Carpathian barbaricum (1st century B.C. – 5th century A.D.)*, Ed. Istros, Brăila.
- DRAGOMIR 2001 Dragomir, I. T., *Necropola birituală Sântana de Mureș-Cerneahov (sec. III-IV e.n.)*, de la Lunca, regiunea de sud a Moldovei, Muzeul de istorie Galați (*Danubius XIX*), Galați.
- HORDEN, PURCELL 2000 Horden, P., Purcell, N., *The Corrupting Sea. A Study of Mediterranean History*, Wiley-Blackwell Press, Oxford.
- IONAS 2000 Ionas, I., *Traditional pottery and potters in Cyprus. The disappearance of an ancient craft industry in the 19th and 20th centuries*, (in col. Birmingham Byzantine and Ottoman monographs, v. 6), Ashgate.
- KASSAB TEZGÖR 2010 Kassab Tezgör, D., *Les fouilles et le matériel de l'atelier amphorique de Demirci près de Sinope*, (in col. *Varia Anatolica*, 22), Paris.
- MIHĂILESCU-BÎRLIBA 1980 Mihăilescu-Bîrliba, V., *Un nouveau group culturel sur le territoire de Roumanie. Les fouilles de Braniște-Nemțisor (comm.de Vinători, dép. De Neamț)*, in: *Dacia*, N.S., XXIV, 181-207.
- OPAIȚ 2014 Opaïț, A., *Defining more Roman amphora types from the Athenian Agora: too much history, too little typology (I)*, in: RCRF, Acta 43, 43-54.
- OPAIȚ 2013 Opaïț, A., *Producția și consumul de vin în ținuturile dintre Carpați și Marea Neagră (sec. II a. Chr. – III p. Chr.): unele considerații*, in: SCIVA, 64, 1-2, 21-65.
- OPAIȚ 2011 Opaïț, A., *Amforele din spațiul est carpatic*, in: Sanie, S., Marin, T. E. (ed.), *Geto-dacii dintre Carpați și Nistru (Secolele II a.Chr-II p.Chr.)*, Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, Iași, 445-72.
- OPAIȚ 2004 Opaïț, A., *Local and Imported Ceramics in the Roman Province of Scythia (4th–6th Centuries AD)*, British Archaeological Reports International Series 1274, Oxford.

¹⁷ PATERSON 1998: 164; HORDEN, PURCELL 2000: 80.

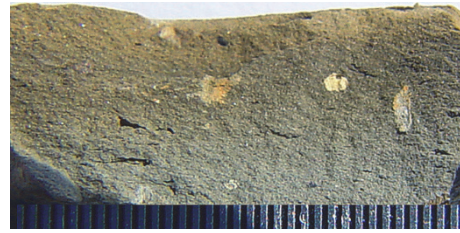
- PANELLA 1986 Panella, C., *Oriente e Occidente: considerazioni su alcune anfore egee di età imperiale a Ostia*, in: Empereur, J.-Y. and Garlan, Y. (eds.), *Recherches sur les amphores grecques*, Bulletin de Correspondance Hellénique Supplément 13, Athens: École Française d'Athènes, 609–636.
- PATERSON 1998 Paterson, J., *Trade and Traders in the Roman World: Scale, Structure, and Organization*, in: Parkins, H., Smith, C. (eds.), *Trade, Traders and the City*, Taylor & Francis Press, London, 149–166.
- PEACOCK 1977 Peacock, D. P. S., *Late Roman amphorae from Chalk, near Gravesend, Kent*, in: Dore, J., Greene, K. (eds.), *Roman pottery studies in Britain and beyond*, BAR Supplementary Series, Oxford, 30, 295–300.
- PEACOCK, WILLIAMS 1986 Peacock, D. P. S., Williams D. F., *Amphorae and the Roman Economy. An Introductory Guide*, Longman Press, London.
- RILEY 1979 Riley, J. A., *The Coarse Pottery from Benghazi*, in: Lloyd, J. A. (ed.), *Excavations at SidiKhrebish Benghazi (Berenice) II*, LibAnt Supplement 5.2, Tripoli, 91–467.
- SANIE 1981 Sanie, S., *Civilizația Romană la est de Carpați și romanitatea pe teritoriul Moldovei (sec. II î.e.n. – III e.n.)*, Ed. Junimea, Iași.
- SHELOV 1986 Shelov, D. B., *Les amphorae d'argile claire des premiers siècles de notre ère en Mer Noir*, in: Empereur, J.-Y. and Garlan, Y. (eds.), *Recherches sur les amphorae grecques*, Bulletin de Correspondance Hellénique Supplément 13, Athens: École Française d'Athènes, 395–400.
- ȘOVAN 2005 Șovan, O. L., *Necropola de tip Sântana de Mureș-Černjacov de la Mihălășeni*, Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște.
- VNUKOV 2003 Vnukov, S. Yu., *Pričernomorskie amfory I v. do n.e.–II v. n.e. (morphologiya)*, I, Institut arkeologii RAN, Moscow.
- ZEEST 1960 Zeest, I. B., *Keramicheskaya tara Bospora*, Izd-vo Akademii nauk SSSR, Moscow.

LIST OF ILLUSTRATIONS

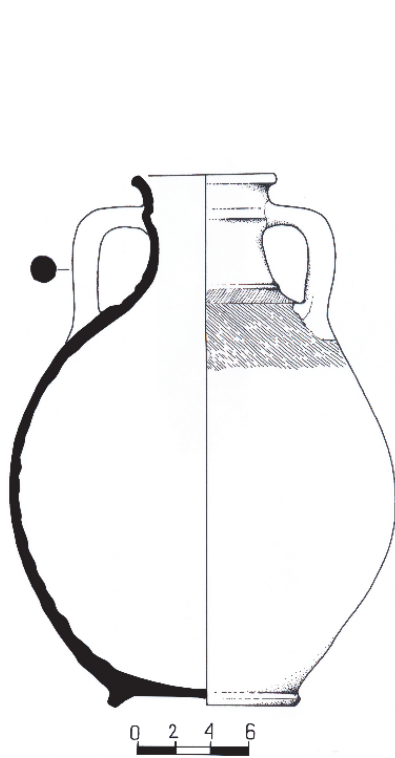
- Pl. I. 1-2. Fabric, local amphorae; 3. Braniște, table amphora type 1; 4. Braniște, table amphora type 2A; 5. Braniște, table amphora type 2B; 6. Braniște, table amphora type 2B.
- Pl. II. 7. Braniște, table amphora type 3; 8. Telița amphora type; 9. Braniște, local amphora type 1.
- Pl. III. 10. Târzia-Broșteni, local amphora type 2; 11. Târzia-Broșteni, local amphora type 3; 12. Braniște, Kapitän 2 amphora type; 13. Braniște, Kapitän 2 amphora type.
- Pl. IV. 14. Târzia, Zeest 64/Shelov B amphora type; 15. Braniște, Zeest 91-94/Shelov D amphora type.
- Pl. V. 16. Braniște, Shelov F amphora type; 17. Braniște, Shelov F amphora type; 18. Shelov F amphora type; 19. Shelov F amphora type.
- Pl. VI. 20. Braniște, Sinopian amphora, type Zeest 100/Tezgör C Snp III-1 (?); 21. Unknown amphora type; 22. Braniște, unknown amphora type.
- Pl. VII. 23. Braniște, unknown amphora type.

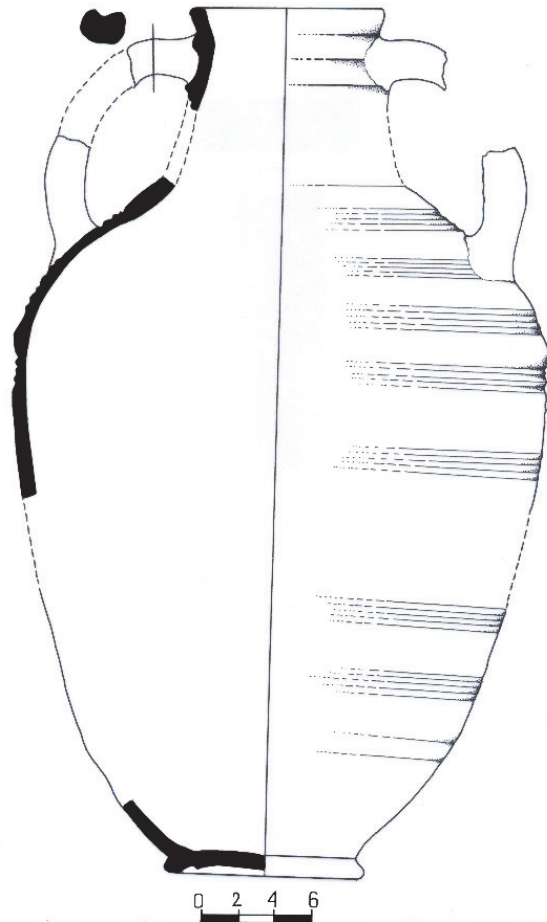
1

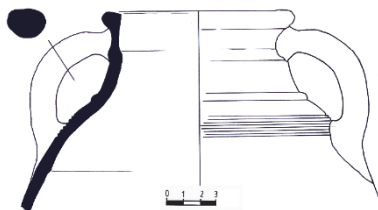
2

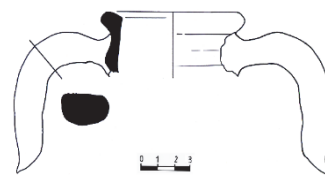
3

4

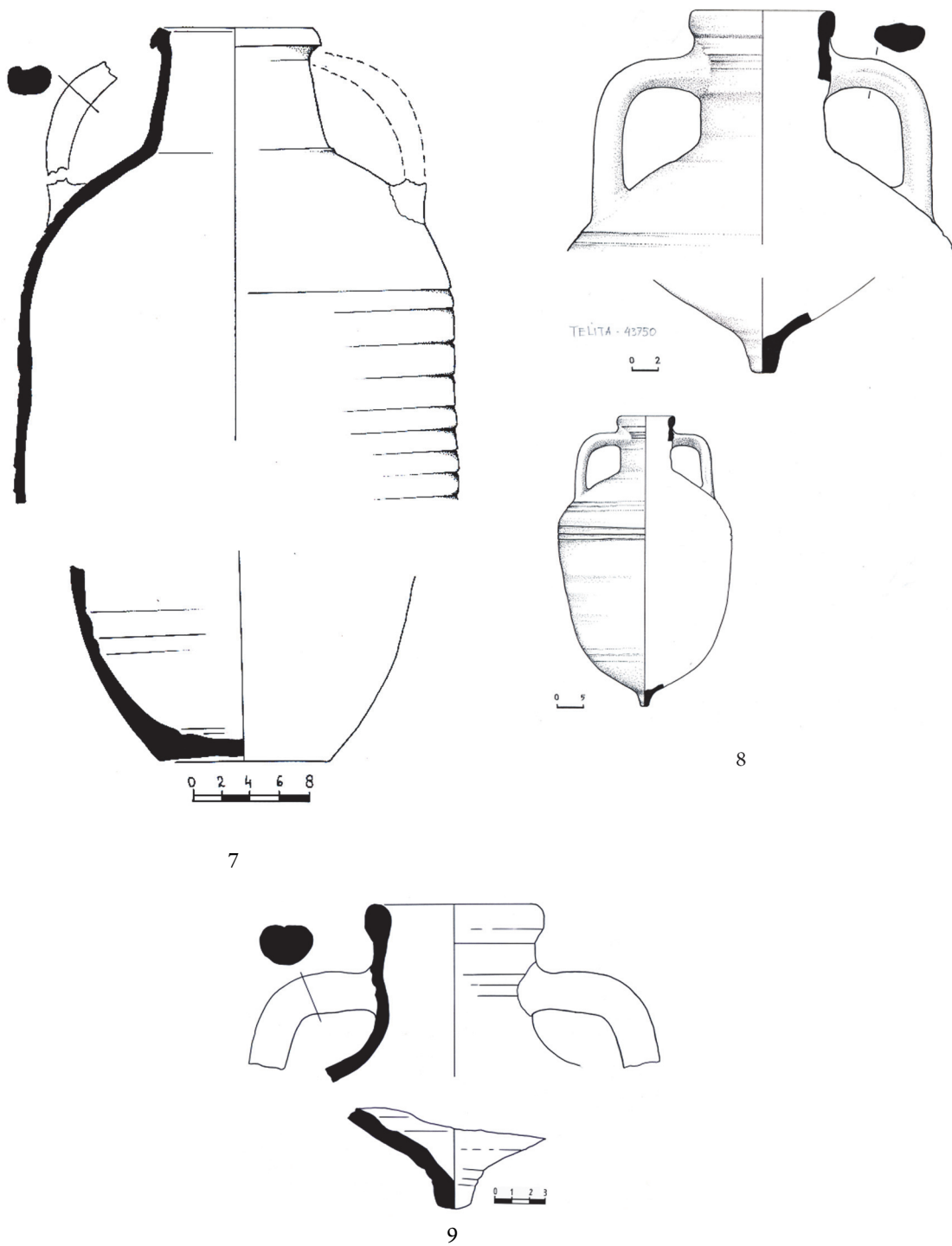

5

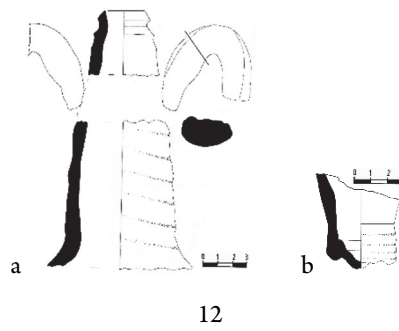
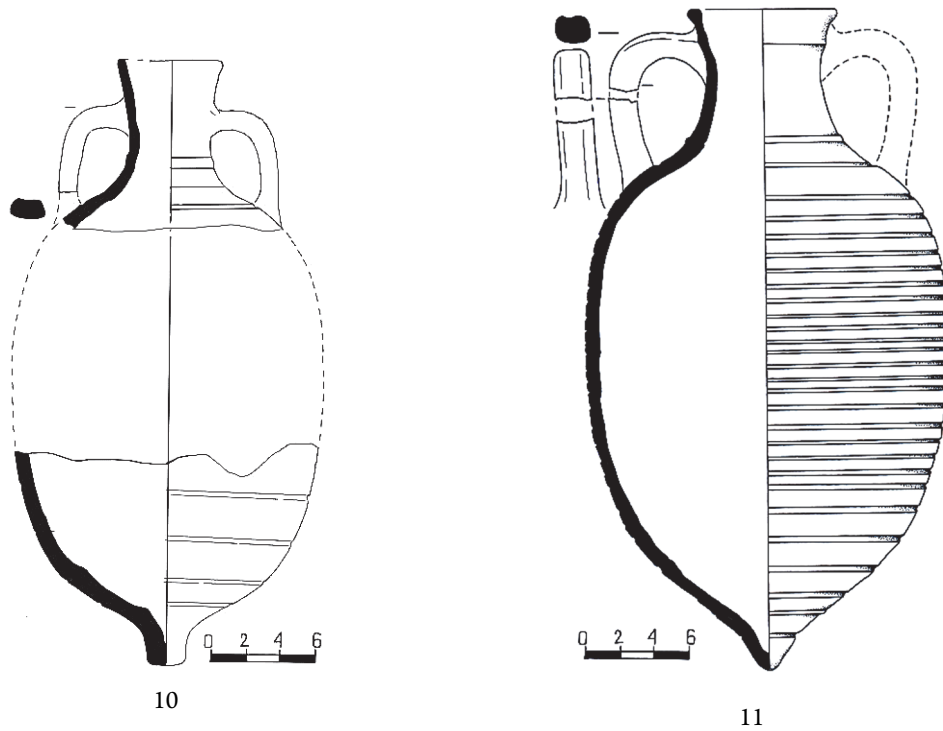

6

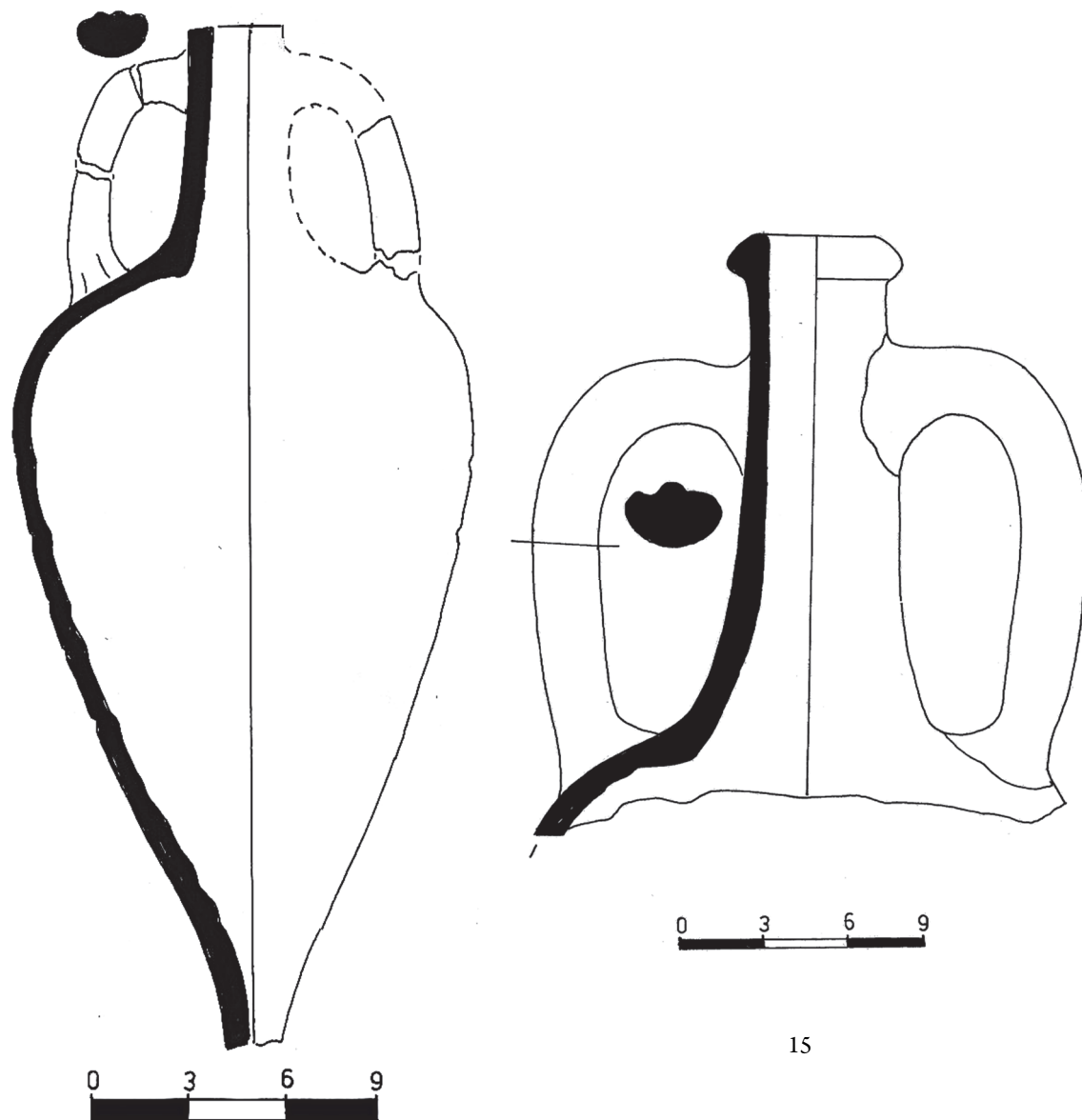
Pl. I. 1-2. Pastă amfore locale; 3. Braniște, amforă de masă tip 1; 4. Braniște, amforă de masă tip 2A;
5. Braniște, amforă de masă tip 2B; 6. Braniște, amforă de masă tip 2B.

Pl. II. 7. Braniște, amforă de masă tip 3; 8. Amforă de tip Telița; 9. Braniște -Amforă locală tip 1.

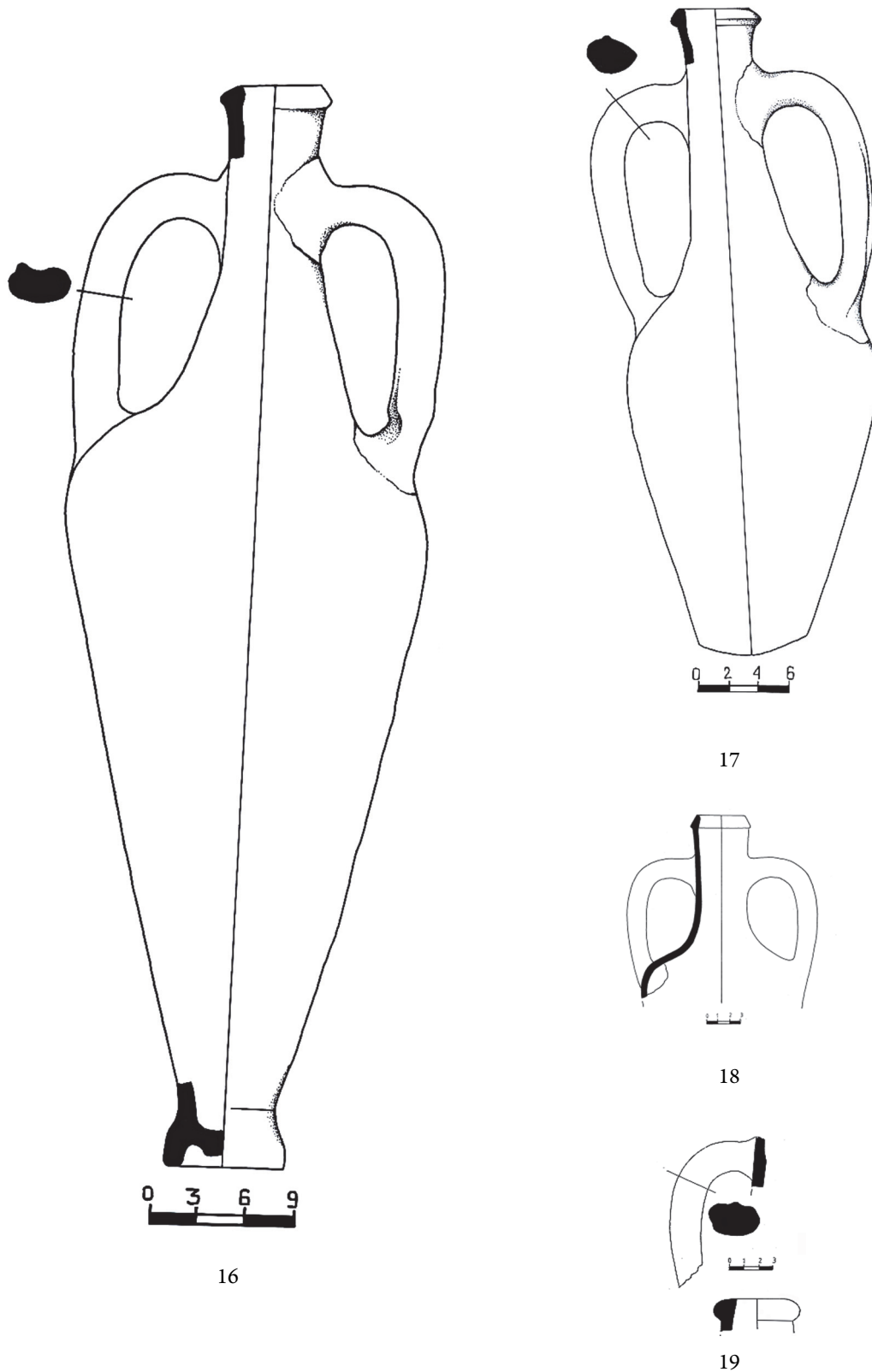
Pl. III. 10. Târzia-Broșteni, amforă locală tip 2; 11. Târzia-Broșteni, amforă locală tip 3;
12. Braniște, amforă tip Kapitän 2; 13 Braniște, amforă tip Kapitän 2.

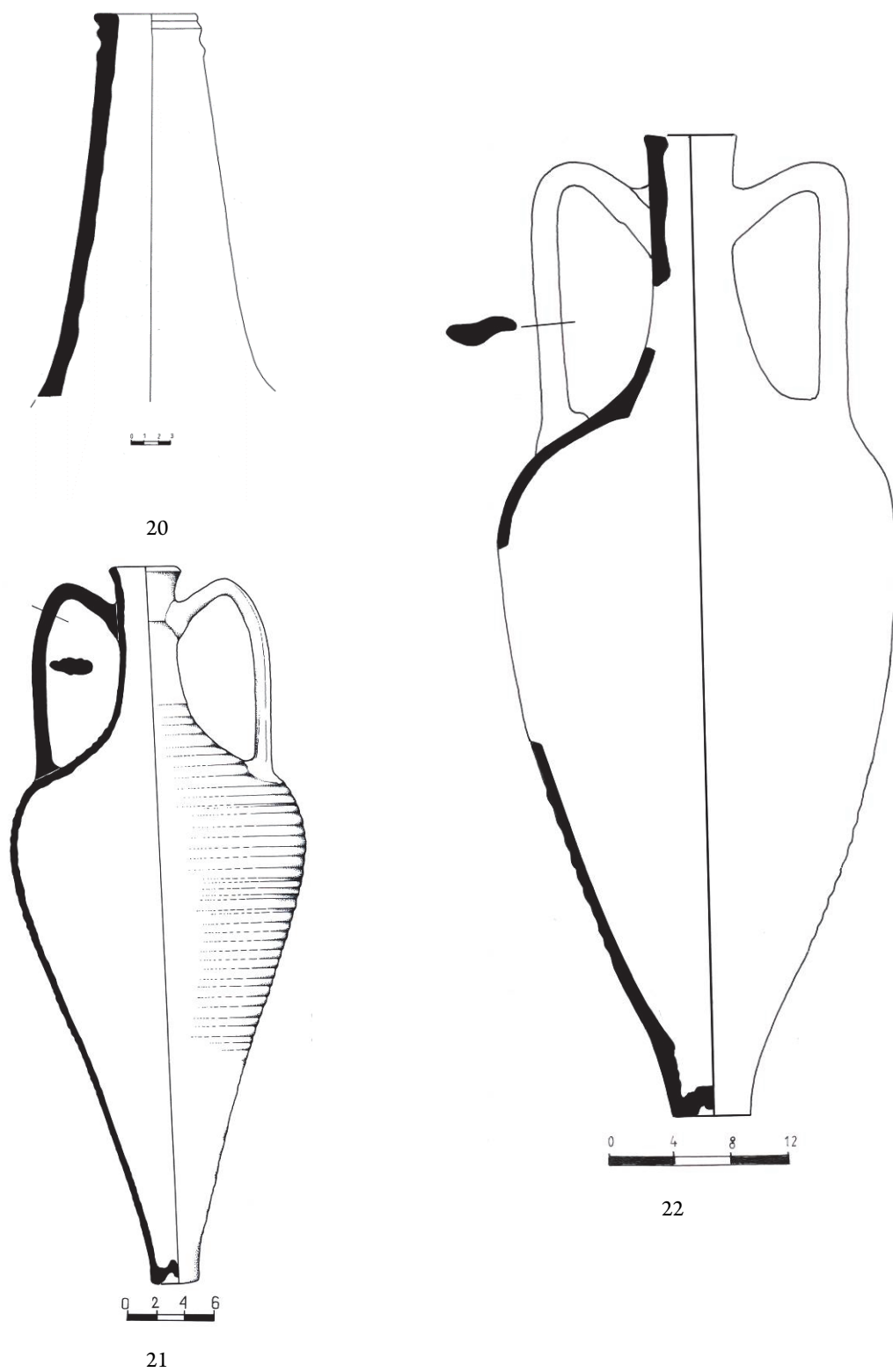
14

15

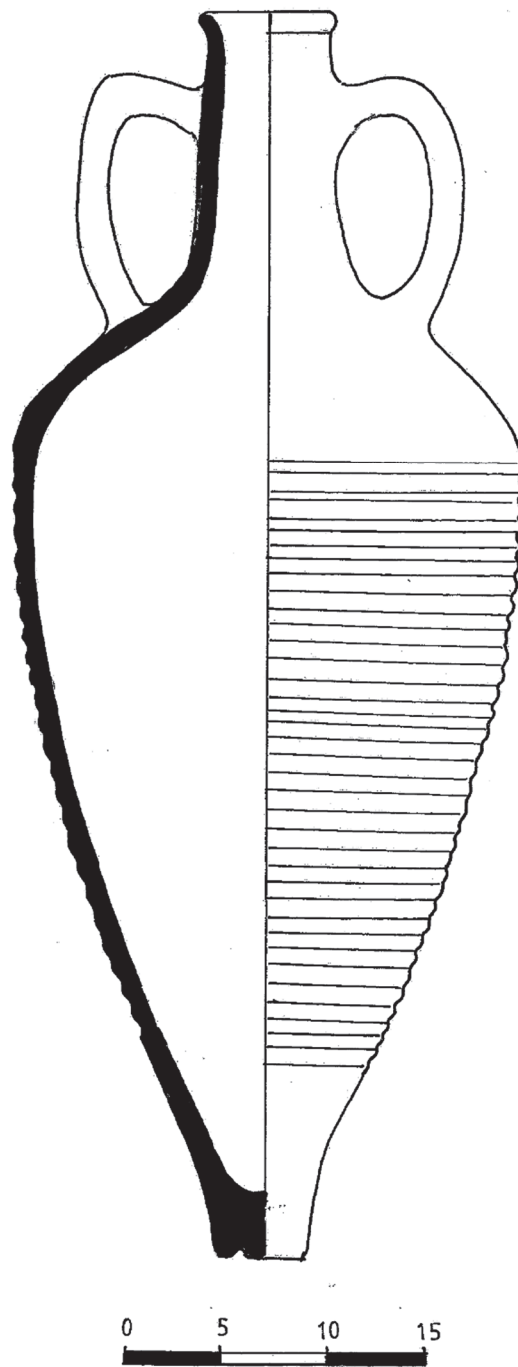
Pl. IV. 15. Braniște, amforă de tip Zeest 91-94/Shelov D;
16. Braniște, amforă de tip Shelov F.

Pl. V. 16. Braniște, amforă de tip Shelov F; 17. Braniște, amforă de tip Shelov F;
18. Braniște, amforă de tip Shelov F; 19. Braniște, amforă de tip Shelov F.

Pl. VI. 20. Braniște, amforă Sinopeana de tip Zeest 100/Tezgör C Snp III-1 (?);
 21. Braniște, amfora de tip necunoscut; 22. Braniște, amfora de tip necunoscut.

23

Pl. VII. 23. Braniște, amfora de tip necunoscut.